

شهید صدر به روایت آیت‌الله آصفی

۱۶ خرداد ۱۳۹۴ ساعت ۲۲:۰۳

عالم فرهیخته حضرت آیت‌الله حاج شیخ محمد مهدی آصفی، از دانشوران زمان آگاه حوزه علمیه نجف به شمار می‌رفت. که به تازگی دار دنیا را وداع کرد به همین دلیل گفت‌وگوی آن مرحوم، با موضوع اندیشه‌های شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر بازنشر می‌شود.

عالم فرهیخته حضرت آیت‌الله حاج شیخ محمد مهدی آصفی، از دانشوران زمان آگاه حوزه علمیه نجف به شمار می‌رفت. او که با اتکاء به آثار و آراء شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر، فعالیت‌های علمی ارجمندی را به سامان رسانده، بر این باور بود که این آثار، همچنان از ظرفیت پاسخگویی به مسائل فکری جامعه برخوردار هستند.

گفت‌وگوی ما با ایشان، در سالروز شهادت آیت‌الله صدر را پیش روی دارید.

* در آغاز این گفت‌و شنود مناسب است که اندکی در باب جایگاه علمی و پژوهشی شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر نکاتی را بفرمایید؟

شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر از همان دوران جوانی، از چهره‌های معروف و برجسته حوزه نجف بود. ایشان نبوغ حیرت‌انگیزی داشت و لذا همه بزرگان و علمای حوزه به ایشان احترام زیادی می‌گذاشتند.

سن زیادی نداشت که توانست اغلب دروس حوزوی را در مدت بسیار کوتاهی فرا بگیرد و سپس با قدرت و استدلال به نقد آنها بپردازد.

ایشان پژوهشگر فوق‌العاده توانایی بود که همواره آراء بدیع و جدیدی را مطرح می‌ساخت.

این نوآوری در تدریس ایشان هم وجود داشت و تمام کسانی که در درس ایشان حضور می‌یافتند، از ابداعات و آراء جدید و متناسب با زمانه ایشان حیرت می‌کردند.

شاگردان ایشان، ابداعات استاد را در بحث‌های علمی خود به کار می‌گرفتند و در مجموع، جایگاه فوق‌العاده بالایی برای ایشان قائل بودند.

این ابتکارات و شجاعت‌های مثال‌زدنی علمی، سبب شد توجه همگان به مرتبت علمی ایشان جلب شود و طلاب سایر اساتید هم سعی می‌کردند از درس ایشان استفاده کنند و برای مشکلات و مسائل روز که ایشان همواره در صدد پاسخگویی به آنها بودند، جواب‌های قانع‌کننده و علمی پیدا کنند.

*این مشکل‌گشایی علمی، بیشتر در چه مقاطعی خود را نشان داد و تا چه حد موثر افتاد؟

من در برهه‌ای که طلبه جوانی بودم، اندیشه‌های مارکسیستی از سویی و اندیشه‌های ناسیونالیستی از سوی دیگر، رواج بسیار داشتند.

به‌خصوص مارکسیسم در بین جوانان از محبوبیت و گستردگی فراوانی برخوردار شده بود. رواج مارکسیسم در عراق کوتاه مدت، اما بسیار تأثیرگذار بود.

طبیعتاً این نوع اندیشه‌ها با تفکرات دینی ما در تعارض بودند و همواره بین امثال ما و طرفداران این اندیشه‌ها بحث‌هایی در می‌گرفت.

ما برای پاسخ دادن به شبهاتی که آنان مطرح می‌ساختند، از آراء شهید صدر بهره‌ها برمی‌گرفتیم. گاهی رو در رو مباحثه و گاهی هم سخنرانی و ایستادگی در برابر افکار الحادی را وظیفه شرعی خود تلقی می‌کردیم.

در اینجا بود که ارزش اندیشه‌های شهید صدر بیش از پیش بر ما آشکار شدند و کتابهای ارزشمند «اقتصادنا» و «فلسفتنا» به عنوان منابع گرانسنگی به مدد ما آمدند و اندیشه ما را برای مقابله با مارکسیسم تقویت کردند.

* معمولاً این بحثها با چه کسانی پیش می‌آمدند؟

بیشتر با دانشگاهی‌ها پیش می‌آمد. دوستانی داشتیم که زمینه بحث ما را با دانشجویانی که تحت تأثیر اندیشه‌های مارکسیستی قرار گرفته بودند، فراهم می‌کردند، به طوری که این کار تبدیل به کاری روزمره و وظیفه همیشگی شده بود و مدتها هم گرفتار و مشغول آن بودیم. بدیهی است برای مقابله با مارکسیستها به کتابهای قوی و مفید نیاز داشتیم و کتابهای شهید صدر انصافاً بسیار ارزشمند بودند و بسیار به ما کمک می‌کردند.

در شرایطی که تقریباً کسی متوجه خطر فلسفی مارکسیستها نبود، دو کتاب با ارزش شهید صدر یک تنه در برابر هجوم آراء و عقاید مارکسیسم ایستاده بودند.

* چه ویژگی‌هایی سبب می‌شد آثار شهید صدر تا بدین پایه مؤثر و مفید باشند؟

اولاً زبان این کتاب‌ها و استدلال‌های مطرح شده در آنها، به قدری ساده بودند که تقریباً همه افرادی که آنها را مطالعه می‌کردند، مطالب را می‌فهمیدند، اما سادگی و سهل‌الفهم بودن این کتابها موجب نمی‌شدند ذره‌ای از وزانت و قدرت استدلال این کتابها کاسته شود.

ساده انگاشتن و ساده سخن گفتن بدون در افتادن به وادی سطحی‌نگری و عوام‌زدگی کار هر کسی نیست و افراد زیادی از این مهارت برخوردار نیستند، اما شهید صدر از این نعمت به تمامی برخوردار بود.

چه افرادی که سواد علمی چندان بالایی نداشتند، چه علما و پژوهشگران هر یک به فراخور درک و فهم خود می‌توانستند پاسخ سؤالاتشان را در کتابهای شهید صدر پیدا کنند.

جامعیت و قدرت استدلال شهید بزرگوار در دو کتاب «فلسفتنا» و «اقتصادنا» موجب شد این کتاب‌ها در لایه‌های متوسط و پایین جامعه عراق هم مخاطبان گسترده‌ای پیدا کند و حتی در خارج از عراق نیز این کتب مورد اقبال فراوانی قرار گرفتند.

همچنین در کشورهای غیر عربی زبان، این کتابها به سرعت ترجمه شدند و آثار قابل ملاحظه‌ای را بر جای گذاشتند.

* شیوه نگارش ایشان چگونه بود؟ این سؤال را از این بابت طرح می‌کنم که ظاهراً نثر ایشان، با نثر متعارف حوزویان، تفاوت‌هایی داشت؟

نثر ایشان، ساده و جدید بود، به همین دلیل تیپ تحصیلکرده دانشگاهی هم سخن ایشان را درست درک و از این دو کتاب استقبال می‌کرد.

یک عالم دینی باید قادر باشد در حین بیان مطالب مورد نظرش به زبانی محکم و متین مسائل روز و ادبیات جدید را هم در نظر بگیرد. شهید صدر در ارائه ساده مباحث بدون کاستن از ارزش علمی آنها یگانه بود.

* چه درس‌هایی را در محضر ایشان خواندید؟

بیشتر از کتابها و سخنرانی‌های ایشان استفاده می‌کردم و به شدت تحت تأثیر اندیشه‌های ایشان هستم و در شیوه‌های تبلیغاتی خود از افکار ایشان بهره‌ها برده‌ام، اما به شکل رسمی کمتر توفیق حضور در درس ایشان را پیدا کردم.

*در حال حاضر آثار شهید صدر را برای پاسخگویی به نیازهای روز چقدر مؤثر می‌دانید؟

دو کتاب «فلسفتنا» و «اقتصادنا» در واقع در پاسخ به موج مارکسیسمی بود که جوامع اسلامی را درمی‌نوردید. امروز مارکسیسم در سرزمین اصلی خود روسیه شکست خورده است و در سایر نقاط جهان هم نفوذ و اعتبار چندانی ندارد، با این همه این دو کتاب همچنان ارزش خود را حفظ کرده‌اند و دانشگاهیها و اهل فکر از آنها استفاده می‌کنند.

* دلیل این امر چیست؟

برخورد علمی منحصر به فرد شهید با پدیده‌های جدید و نیز رعایت انصاف و بی‌طرفی. رعایت انصاف، مخصوصاً هنگامی که انسان می‌خواهد اندیشه‌ای را نقد کند کار دشواری است که امثال ایشان در آن موفق شده‌اند.

خیلی‌ها سعی می‌کنند با رفتارهای تعصب‌آمیز و غیر علمی به نتیجه برسند و نمی‌توانند، اما امثال شهید صدر با شیوه‌های منصفانه و علمی در این امر موفق می‌شوند.

دلیل دیگر آن است که شهید در این دو کتاب صرفاً به مارکسیسم پاسخ نداده است، بلکه موضوع را در شکل گسترده‌تری مورد بحث و بررسی قرار داده و به شبهات مختلفی پاسخ گفته است.

به همین دلیل آراء وی در طول زمان ارزش خود را از دست نداده‌اند. پی‌ریزی و بازخوانی یک نظام فلسفی به شکلی که شهید صدر مطرح می‌کند، همیشگی است و هر اندیشه و پدیده جدیدی را می‌توان در چهارچوب آن بررسی و نقد کرد.

شهید صدر با تکیه بر میراث تفکر اسلامی و نبوغ شگفت‌انگیز خود شیوه‌ای را به یادگار گذاشت که می‌تواند الگوی در خوری برای پژوهشگران و دانشگاهیان باشد، لذا آثار ایشان از این جنبه نیز ارزشهای فراوانی دارند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۲۷۳۵/آصفی-الله-آیت-روایت-صدر-شهید>